

УДК 811.161.2'276.6: 796

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-212-14>

УКРАЇНСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: ВИТОКИ, СТАНОВЛЕННЯ, ОСОБЛИВОСТІ

UKRAINIAN TERMINOLOGY IN THE FIELD OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS: ORIGINS, FORMATION, FEATURES

Воронюк І. О.,

orcid.org/0000-0003-2900-7700

Web of Science Researcher ID: JFA-5818-2023

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри українознавства та загальної мовної підготовки
Національного університету «Запорізька політехніка»

У науковій статті розглянуто витоки, специфіку становлення національної термінології сфери фізичної культури і спорту, а також її лексико-семантичні та граматичні особливості на сучасному етапі. Доведено, що теоретичне дослідження галузевих терміносистем є актуальною проблемою сучасної науки, адже наукова термінологія фіксує досягнення людей, нові наукові поняття, термінологія будь-якої галузі твориться та уніфікується разом із розвитком цієї науки. Завдання розвідки – розглянути формування спортивної термінології у контексті історичного розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні, уточнити і поглибити знання про відповідну термінологію на сучасному етапі. Авторка показала, що українська спортивна терміносистема почала формуватися з к. XIX ст., із використанням надбання інших мов у цей період було закладено національну основу для її подальшого розвитку. Доведено, що поява спортивно-гімнастичних товариств та українськомовної спортивної періодики сприяли появі перших спортивних термінів. У розвідці вмотивовано, що формування спортивної терміносистеми відбувалося у тісному зв'язку з особливостями історичного розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні, а також в умовах входження земель України до складу інших державних утворень. Сучасну термінологію сфери фізичної культури і спорту проаналізовано і класифіковано за лексико-семантичними парадигмами, встановлено тенденції частиномовної належності, простежено синтагматичні характеристики досліджуваної термінології, зафіксовано основні способи творення термінів і терміносполук, а також ненормативні терміноодиниці, до яких дібрано адекватний відповідник. Обґрунтовано необхідність спрямування фокусу наукової уваги на історичний досвід термінотворення під час подальшого вивчення спортивної термінології та її активного застосування у процесах унормування та уніфікації на сучасному етапі.

Ключові слова: фізкультурно-спортивний рух, спортивна періодика, тіловиховні інституції, термінологія сфери фізичної культури і спорту, спортивний термін, українські національні терміноодиниці.

The article examines the origins, specifics of the formation in the national terminology of physical culture and sports, as well as its lexical, semantic and grammatical features at the present stage. It is proved that theoretical study of sectoral terminology systems is an urgent problem of modern science, since scientific terminology records human achievements and new scientific concepts. The terminology of any field is created and standardized along with the development of this science. The purpose of the study is to consider the formation of sports terminology in the context of the historical development of the sports and cultural movement in Ukraine, as well as to clarify and deepen knowledge about the relevant terminology at the present stage. The author shows that the Ukrainian sports terminology system began to form in the late nineteenth century and during this period the national basis was laid down for its system using the heritage of other languages for further development. It is proved that the emergence of sports and gymnastic societies and Ukrainian-language sports periodicals contributed to the emergence of the first sports terms. The article substantiates that the formation of the sports terminology system took place in close connection with the peculiarities of the historical development in the physical culture and sports movement in Ukraine, as well as in the context of the Ukrainian lands to become part of other state entities. In the sphere of physical culture and sports the modern terminology is analyzed and classified according to the defining criteria. The modern terminology in the field of physical culture and sports has been analyzed and classified according to lexical-semantic paradigms. The tendencies in part-of-speech are established, the syntagmatic characteristics of the studied terminology have been traced, the main ways of creating terms and term combinations have been recorded, as well

as non-standard terminological units have been selected to appropriate equivalents. The necessity of directing in the focus of scientific attention to the historical experience of terminology creation in the course of further study in sports terminology and its active use in the processes of standardization and unification is substantiated at the present stage.

Key words: physical culture and sports movement, sports periodicals, physical education institutions, terminology of physical culture and sports, sports term, Ukrainian national terminology units.

Постановка проблеми. Кожна мова взаємопов'язана із соціумом, у якому вона функціює. Що вищий рівень розвитку суспільства, то на вищому ступені перебуває мова, оскільки саме мова зберігає досвід, інтелектуальні здобутки поколінь. Теоретичне дослідження галузевих терміносистем є актуальною проблемою сучасної науки, адже наукова термінологія фіксує досягнення людей, нові наукові поняття. Термінологія будь-якої галузі твориться та уніфікується разом із розвитком цієї науки. Український вчений і митрополит Іван Огієнко зазначив: «Термінологія не повстає відразу, а звичайно витворюється самим життям упродовж віків духового життя, потребує державницької традиції для свого усталення» [1, с. 335].

Українська термінологія фізичної культури та спорту є відносно новим пластом лексичної системи мови. На її формування впливали мовні та позамовні чинники. Дослідниця зазначеної термінології О. Боровська до позамовних чинників зарахувала розвиток власне спорту та фізичної культури, соціально-культурну та військово-політичну ситуацію в суспільстві, до мовних – процес формування української мови, вплив на її розвиток інших мов, спроби унормування всієї науково-технічної термінології [2, с. 8]. Пріоритетним напрямом сучасного розвитку сфери фізичної культури є, як ствердив дослідник І. Янків, реальне впровадження української мови в практику діяльності усіх суб'єктів галузі, адже український спорт і система фізичного виховання чи не найбільш зросійщені порівняно з іншими ділянками культури, освіти, суспільно- громадського життя [3]. Для розв'язання цієї проблеми в Україні видано низку нормативів і документів, зокрема державну мову у сфері спорту регламентує стаття 34 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Важливим теоретичним підґрунтям вирішення окресленого питання є також наукові студії. Окремі аспекти розвитку української спортивної термінологіки були предметом вивчення в наукових працях М. Паночка (1978), В. Осінчука й І. Попеску (1995), Л. Головатой (1997), А. Кочура (1998).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лексику сфери фізичної культури і спорту вивчали і мовознавці, й історики, і фахівці власне цієї галузі. Вагомим внеском у дослідження термінології названої галузі на сучасному етапі (у ХХІ столітті) зробила д. пед. н., к. філол. н. О. Боровська. Її дисертацію «Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології галузі фізичної культури та спорту» (2003) присвячено проблемі розвитку й формуванню термінологічної системи фізичної культури і спорту. Дослідниця визначила екстра- та інтралінгвальні чинники впливу на терміносистему, співвідношення національних та міжнародних термінів, а також основні шляхи та способи поповнення термінологічної системи галузі з автентичних джерел та за рахунок іншомовних запозичень [4]. О. Боровській належить низка статей із відповідної проблематики, а також «Короткий тлумачний словник термінології галузі фізичної культури та спорту» (2003) [5].

Історико-методологічному аналізу української спортивної термінології присвячено дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту І. Янкова (2000) [3]. У роботі автор визначив основні етапи історичного розвитку системи української спортивної термінології, роль і місце спеціалізованого словникарства у розвитку української спортивної термінології, проаналізував джерела спортивної термінології.

Певні аспекти спортивної термінологіки, зокрема становлення національної спортивної термінології на прикладі перших спортивних часописів Галичини, вивчала О. Вацеба, про-

фесор, к. пед. н., відмінник освіти України, почесний працівник фізичної культури [6]. Теоретичну концептуалізацію української спортивної терміносистеми обґрунтував Ю. Самсон [7], викладач кафедри педагогічної та спортивної майстерности Олімпійського коледжу імені Івана Піддубного. Він дослідив наукові підходи щодо формування української спортивної терміносистеми в умовах полікультурного середовища та впливу чужомовних термінів, розглянув поняття української спортивної терміносистеми як науково-теоретичної категорії українського мовознавства, якій притаманна єдність цілісної номінації та композитивності й схильність до запозичень й універсалізації.

Я. Ворушило та Н. Таценко предметом вивчення обрали лексико-семантичні особливості сучасних спортивних термінів [8], Л. Гошовська, І. Гальченко, В. Сосіна – питання термінотворення у сучасній українській терміносистемі оздоровчих видів фізичної культури [9], Б. Матулкін дослідив джерела до вивчення українського спорту в Галичині кінця XIX століття – 1939 р. [10]. Термінологію окремих видів спорту розглядали О. Коваль [11], І. Процик [12], Ю. Рисіч [13], Ю. Струганець [14] та ін.

Мета дослідження. Метою цього дослідження є з'ясувати витоки вузькоспеціальних термінів сфери фізичної культури і спорту, а також встановити лексико-семантичні та граматичні особливості останніх. *Завдання розвідки* – розглянути формування спортивної термінологіки у контексті історичного розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні, уточнити і поглибити знання про відповідну термінологіку на сучасному етапі, зокрема класифікувати за лексико-семантичними групами, встановити тенденції частинимовної належності, проаналізувати синтагматичні характеристики та продуктивні способи творення.

Виклад основного матеріалу. У тексті роботи вживатимемо словосполучення «спортивний термін». Під «спортивним терміном» матимемо на увазі слово або словосполучення, що вживають на позначення спортивної дії, предметів спортивної дії, спортивного спорядження, місця спортивної дії, певних рис та особливостей спортивної дії, виконавців спортивної дії та діячів спорту, спортивних титулів і звань.

Формування термінології фізичної культури і спорту відбувалося на тлі та у плідній взаємодії з розвитком фізкультурно-спортивного руху в Україні. У цьому процесі можна виокремити 3 етапи: 1) етап розвитку спортивної термінології на Заході України к. XIX – першої половини XX століття; 2) етап розвитку в УРСР початку 30–х рр. – кінця 80–х рр. XX століття; 3) період сучасної Української державності. На кожному історичному етапі фіксують особливі тенденції: від переважання національних над міжнародними у 20–х рр. XX століття до змосковщення національної термінології у 30–80 рр. XX століття. Творення української терміносистеми відбувалося здебільшого в умовах входження українських земель до складу інших державних утворень: Австро-Угорщини, Польщі, Румунії, Радянського Союзу.

Отож активний розвиток української спортивної термінології спостерігаємо з кінця XIX століття на Заході України. Появі перших спортивних термінів сприяли виникнення спортивно-гімнастичних товариств та розвиток українськомовної спортивної періодици. Такий сплеск учені пов'язують із загальним станом української мови та українського суспільства на цих землях, що сприяв розвитку українського термінотворення. На думку І. Янкова, окреслена терміносистема формувалася у європейському контексті та була зорієнтована на утвердження української мови і Української державності. Лібералізм у мовній політиці, розвиток освіти та культури Галичини сприяли формуванню національної терміносистеми в галузі фізичного виховання і спорту [3]. Поява перших тіловиховних інституцій – «Сокіл» (1894), «Січ» (1900), «Пласт» (1911), «Луг» (1926) – стають поштовхом до формування термінів фізичної культури і спорту, тобто організований спортивний рух спричиняє потребу у творенні рідномовної термінології, нових слів для номінування видів спорту, інвентарю, правил, команд тощо. У своїй статті «Спортові організації й рідна мова» згадуваний Іван Огієнко підкреслював величезне значення української мови та термінології у сфері фізичної культури і спорту. Він наголошу-

вав на тому, що усі спортові організації мають плекати соборну літературну мову й вимову, «пильно дбати про добрий розвиток своєї фахової рідномовної термінології», кожен член таких організацій «мусить виказатись перед своєю владою відповідним свідощтвом, що знає соборну літературну мову й вимову та соборний правопис» [15, с. 65].

Спортивні товариства, що виникають у цей час, мають свою спеціалізовану пресу – «Вісті з Запорожа» (1911 – 1914), «Січові Вісті» (1912, 1913, 1922 – 1924), «Сокільські вісті» (1928 – 1939), «Пластові вісті» (1934 – 1936), «Змаг» (1937 – 1939) тощо. Найбільш стабільною була сокільська періодика, на сторінках якої звучала гімнастична термінологія. Це пов'язано з популярною на той час у Галичині чеською сокільською системою фізичного виховання, що широко використовувала гімнастичні вправи. Тож і розбудова української спортивної термінології розпочинається з гімнастичної термінології. Спочатку українські терміни добирали як аналоги чеських чи польських слів. Деякі лексеми, що стали термінами, були відомі українцям у його мовному вжитку, як-от: *булавки*, *веслування*, *гойдак* (гойдалка), *драбина*, *дручник* (перекладина), *дужання* (боротьба), *жердка*, *кізли* (козел), *ковбня* (гімнастична колода), *коні* (кінь), *линва* (канат), *пливацтво* (плавання), *поміст*, *порука* (бруси), *санкарство*, *стріляння*, *шерм* (фехтування), *вправи вільноруч*, *вправи на дручнику*, *вправи на коні*, *вправи на поручні*, *доліткові вправи* тощо. Інша частина нових термінів була абсолютно новою. Однак усі нові терміни відповідали українській мовній традиції, допомагали зберегти особність української мови. Траплялися у пресі й полонізми: *тасьма* (стрічка), *брамка* (ворота), *пилка* (м'яч) тощо. Аналіз української періодики Галичини, здійснений О. Вацебою [6], показав, що терміни іншомовного походження рівноправно існували з національними: *бій навкулачки* – *бокс*, *копаний м'яч* – *футбол*, *гаківка* – *гокей/хокей*, *столова ситківка* (настільний теніс) – *пінг-понг*. Уживання міжнародних термінів не заперечувалося: *бейсбол*, *атлетика*, *хокей*, *бокс* тощо.

Беззаперечну роль у формуванні термінології фізичної культури і спорту тогочасся відіграли фундаментальні наукові та навчально-методичні праці І. Антонича, І. Боберського, С. Горука, З. Кузеля, В. Лаврівського, Я. Рудницького, Т. і П. Франків та ін. Кожна з них варта окремої розмови. Назвемо деякі з них: «Рухові забави і гри» (1904, 1905, 1906), «Впоряд» (1909), «Нові шляхи до тілесного виховання» (1911), «Українське сокільство (1894 – 1939)» (1939) І. Боберського, «На лецетах довкола Львова» (1910), «Пластуни» (1911), «Кид каменем і кулею» (1911), «Підбиванка» (1913), «Пластові гри і забави» (1913), «Підручник шведської руханки» (1924) П. Франка, «Змагання» (1911), «Руханка у греків» (1913), «Історія і теорія руханки» (1923), «Розвій руханки серед українців» (1925), «Українська ситківка» (1926), «Нове в шкільній руханці» (1933), «Футбалекий тренінг і тактика» (1933) Т. Франка та багато інших.

Завдяки діяльності провідних галицьких науковців та спортсменів українська мова збагатилася словотворами *біжня* (бігова доріжка), *гінці* (естафета), *дружина* (команда), *змаг* (змагання, спорт), *карний мет* (штрафний мет / удар), *коп*, *мет ратищем* (метання спису), *наплечник*, *одягальня* (роздягальня), *рухівня* (спортзал), *санкарство* (санний спорт), *ситківка* (теніс), *скіжня* (трамплін), *скок*, *совгарство* (ковзанярство), *спортовець*, *стусан кулею* (штовхання ядра) тощо. Саме фундатор українського тіловиховання Іван Боберський запровадив українські аналоги різних видів спорту – *відбиванка* (волейбол), *гаківка* (хокей), *копаний м'яч* (футбол), *кошиківка* (баскетбол), *лецетарство* (лижний спорт), *наколесництво* (велоспорт), *пориванка* (гандбол), *руханка* (гімнастика), а також зафіксував у своїх підручниках такі легкоатлетичні та футбольні терміни: *біг через вориння* (біг із перешкодами), *коп кінцем ноги* (удар носком), *копун* (футболіст), *мет ратищем у розкроці*, *наріжняк* (кутовий удар) тощо. Питомі атрибутивні сполуки з прислівником або іменником в орудному відмінку в ролі залежного слова *скок жердкою*, *скок увисочинь*, *скоки удовжінь* згодом, у радянську добу, будуть витіснені калькованими конструкціями «іменник + прийменник + іменник».

У цілому в 30-х роках ХХ століття на Галичині був сформований корпус національних терміноодиниць, що у подальшому зберігся в мові української діаспори. Спостерігаємо у цей

період прагнення створити власну терміносистему, очистити її від іншомовних одиниць, знайти український відповідник чи сконструювати новотвір. З приходом радянської влади процес термінотворення був припинений, спортивна термінологія практично не розвивалася, мала хаотичний характер, що було обумовлене забороною української мови і початковим етапом спортивного руху.

Проголошення незалежності України 1917 р. дало шанс українській мові повноцінно функціонувати у всіх сферах. Провідною установою став Інститут української наукової мови (1921 р.). У 20–30-ті роки спостерігаємо піднесення у розвитку української термінології не лише на Галичині, а й на Наддніпрянщині. Було підготовлено низку методичної літератури українською мовою, почав виходити ілюстрований щомісячник «Вісник фізичної культури». Проте все це становило, за даними І. Янкова, близько 10% від усієї спортивної літератури, решта виходила московською. Багато термінів у галузі фізичної культури було створено на базі власного національного словникового фонду: *грач, спортовий, лижви, перегони, плавба*. На радянському етапі лексика поповнювалася майже виключно через московську мову так званими інтернаціоналізмами (*футбол, хокей, картинг, бадмінтон* тощо). Або ж московські терміни входили в українську мову шляхом їх калькування (*фізкультура, півишагат, підйом розгином, віджимання* тощо). Це був період значної мовної інтерференції російської мови щодо української [2].

У період 1956–1968 років спостерігаємо певну лібералізацію мовного курсу. Почали видавати спеціалізовану літературу: «Легка атлетика взимку на повітрі» (Київ, 1953), «Сучасне п'ятиборство» (Київ, 1956), виходила й періодика. Перший московсько-український спортивний словник, який уклали Н. Фірсель та В. Калюжна, за ред. С. Головащука, підготували у Києві 1973 року (7000 слів). Першу дисертацію з української спортивної термінології захистив М. Паночко 1978 р. – «Українська спортивна лексика» (московською мовою). Загалом радянська система втручалася у внутрішню будову національних мов на всіх рівнях. Українська термінолексика, зокрема спортивна, фактично втратила свою оригінальність.

Із проголошенням незалежності України українська мова конституційно утвердилася як державна. Перед ученими постали проблеми боротьби зі змосковщенням, засиллям іншомовних запозичень, неадекватного перекладу спортивної термінології та відродження питомих одиниць – надбань початку ХХ століття.

Термінолексику сфери фізичної культури і спорту сьогодення, зафіксовану в монографіях, наукових фахових публікаціях, у словниках, підручниках і посібниках, можна класифікувати за кількома лексико-семантичними парадигмами. Це найменування спортсменів: *гирьовик, ковзаняр, скаут*; назви видів спорту: *біг на ковзанах / ковзанярський спорт, бойовий гопак, веслування, їзда верхи / верхова їзда / кінний спорт, плавання, спас*; назви спортивного обладнання: *жердина, колода, скейтборд, спис, стрічка*; назви педагогічних процесів і засобів фізичного виховання *вишкіл, герць, гра, здвиг, зліт, змагання, руханка, січовий рух, система фізичного виховання сокільська, скаутизм, спорт, стройова підготовка, тілобудування, турнір, фізичне виховання, фізичні вправи*; назви фізичних вправ, стилів і технік виконання, положень тіла: *батерфляй, біг, бій навкулачки / кулачний бій, боротьба, лазіння, метання, рух головою, стійка, стрибки, фляк, ходьба, шпагат, штовхання ядра*; назви навичок і вмінь *витривалість, влучність, гнучкість, сила, швидкість*; назви спортивних споруд, місць тренування: *арена, басейн, зал, льодова ковзанка, манеж, поле, стадіон* тощо.

Досліджувана термінолексика представлена переважно іменниками або іменниковими сполученнями (*ковзанярство, позиція, темп бігу*). Зафіксовано активність віддіслівних іменників (*відтискання, кидок, забіг*). Дієслівні та прикметникові терміни поширені в цій галузі менше, причому значна частина останніх входить до складу термінологічних словосполучень: *контратакувати, нокаутувати; водне поле, фінський хід*. Синтагматичні особливості спортивних термінів передбачають можливість сполучатися з оцінними словами, адже у спорті

завжди є елемент змагання, що зумовлює оцінювання дій спортсмена (якісне виконання, неофіційний командний залік). Це не властиво переважній більшості наукових термінів. Зафіксовано й утворення словосполук із прислівником у функції термінів (*біг наввипередки, вправи лежачи*). Синонімія також має місце, однак це переважно дублети (*голкіпер – воротар, форвард – нападник*).

Розглядаючи способи творення термінів галузі фізичної культури та спорту в українській мові на сучасному етапі, можемо констатувати, що спортивні терміни утворено двома основними шляхами: внутрішніми ресурсами мови і шляхом лексичного запозичення. Щодо першого. Продуктивним є лексико-семантичний спосіб: *булава, відрізок, господар поля, груша, ланка, обруч, стрічка, щит*; афіксація, зокрема нульова: *заявка, змагання, перенапруження, підстрибування, тренування; забіг, переворот, перехід, пробіг*; складання та аббревіація *лижжоролер, півзахисник, півнападник, самозахист, самопідготовка; ДЮСШ*; синтаксичний: *баскетбольний кошик, вільний удар, вільні вправи, двокроковий лижний хід, метання молота, передавати естафету, стиль гри, тренувальні форми змагальних вправ, триразовий чемпіон, штовхання ядра*. Щодо другого. Українська термінологія і термінологія галузі фізичної культури та спорту як її складник сьогодні активно поповнюється за рахунок іншомовних запозичень: *допінг, драйв, фристайл* тощо. Близько 70% спортивних термінів є запозиченими і лише 30% – питомо українськими. За даними О. Боровської, 42% запозичених термінів є за походженням англійські [4, с. 7] (*армрестлінг, бутси, джеб, чемпіон*), 13% – французькі (*батут, журі, паркур, реванш*), 13% – давньогрецькі (*атлет, гімнастика, диск, стадіон*), 4% – німецькі (*бліцтурнір, кеглі, шайба, шпагат*), 3% – перські (*гиря, мат, ферзь, шахи*), 2% – італійські (*естафета, гамбіт, фінал*), 2% – латинські (*арбітр, дистанція, команда*), 2% – нідерландські (*вимпел, яхта*); 1,5% – японські (*карате, татамі*). Серед іншомовних запозичень виокремлюємо шар міжнародної, чи міжнаціональної, лексики. Як стверджує І. Кочан, термін «інтернаціональний» останнім часом набув негативних конотацій на ідеологічному рівні [16], тому його варто замінювати синонімами. Для більшості міжнародної термінології існують питомі українські відповідники: *офсайд – поза грою, пас – передача, рефері – суддя*. На думку лінгвістів, наявність у мові понад 70 % лексичних запозичень становить загрозу існуванню національної мови. Справді, сфера спорту та фізичної культури належить до однієї з тих, де міжмовні контакти відбуваються інтенсивно. Запозичення є продуктивним шляхом збагачення української термінології галузі фізичної культури та спорту, є активним джерелом творення терміносистеми. Проте варто пам'ятати, що вибір чужомовної чи питомої лексеми у фаховій комунікації має бути вмотивованим і обґрунтованим. Тож варто дотримуватися поради, сформульованої мовознавцями: іншомовне слово запозичуємо тоді, коли потрібна номінація нових, відсутніх у культурі явищ і понять, а свого відповідника ми не маємо. Кожен такий окремий текст з мінімумом питомої термінології ускладнює сприйняття інформації, та й взагалі спричиняє появу запитання до культури мови його автора.

І публіцистичні, і науково-навчальні тексти рясніють англізмами *роуп-джампінг* замість *стрибок із мотузкою*, *овертайм* замість *додатковий час*, *форвард* замість *нападник* і под. Окрім невмотивованого вживання англізмів, існує ще проблема вживання московізмів. Частина зафіксованої термінолексики є дискусійною щодо її адекватності та відповідності лексичним нормам української літературної мови: *лідирувати (замість «вести перед»), *фігурне катання (замість «фігурне ковзання», інколи вживають паралельно). На сторінках посібників трапляється калькована термінолексика *віджимання, *веслувальні гонки, *льодовий каток, *парусний спорт тощо, але паралельно спостерігаємо і нормативні українські відповідники *відтискання, лижні перегони, льодова/крижана ковзанка, вітрильний спорт*.

У фахових навчальних словниках і підручниках подибуємо не лише лексико-стилістичні хиби, а й порушення граматичних та орфографічних норм української літературної мови, як-от: *навчання руховим діям (замість нормативного родового відмінка «навчання рухових дій»),

*підскіки (замість нормативного чергування «підскоки»), *плей-оф / *плей-офф (замість нормативного написання разом і без подвоєння *плейоф*, адже навіть мовою оригіналу пишемо разом *playoffs*), *бодіблдинг (замість нормативного написання слова іншомовного походження *бодиблдинг*) і под.

Висновки. Отже, дослідження української спортивної термінології дало змогу зробити такі висновки. Розвиток спортивної термінології спостерігаємо з к. XIX століття. Формування спортивної термінологіки відбувалося у тісному зв'язку з особливостями історичного розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні. Поява спортивно-гімнастичних товариств та розвиток українськомовної спортивної періодики сприяли появі перших спортивних термінів. У цей період було закладено національну основу для її подальшого розвитку. Можна виокремити 3 основні етапи становлення національної спортивної термінології: к. XIX– поч. XX століття, Захід України; поч. 30–х рр – к. 80–х XX століття, доба УРСР; період сучасної Української держави. Творення української терміносистеми відбувалося переважно в умовах входження земель України до складу Австро-Угорщини, Польщі, Румунії, Радянського Союзу. За цей час спостерігаємо коливання між орієнтацією на суто питомі національні одиниці, використанням міжнародних термінів, органічним поєднанням цих компонентів.

Спортивну термінологіку сьогодення класифіковано за лексико-семантичними парадигмами, встановлено тенденції частиномовної належності, проаналізовано синтагматичні характеристики досліджуваної термінологіки, зафіксовано основні способи творення термінів і терміносполук, а також ненормативні терміноодиниці, до яких дібрано адекватний відповідник. Сучасні процеси унормування, стандартизації, уніфікації термінології сфери фізичної культури і спорту вимагають активного залучення історичного досвіду, позаяк розв'язання актуальних проблем термінотворення потребує дослідження витоків, специфіки становлення національної термінології. Перенасичення термінології іншомовними запозиченнями є мовною агресією, призводить до денаціоналізації терміносистеми. Засилля іншомовної лексики змушує активніше шукати питомі терміни, проте не слід забувати, що багато вже зроблено у цій царині ще понад сто років тому, варто просто зазирнути трішки глибше. Знання української національної термінології має велике навчальне та виховне значення для спеціаліста, тому що розвиває як його загальний фаховий, так і мовнокомунікативний рівень, розширює і поповнює термінологічний апарат мови обраного фаху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Митрополит Іларіон. Історія української літературної мови. Вінніпег: Наша культура, 1950. 383 с.
2. Боровська О. Національні витoki української термінології з фізичної культури та спорту. *Молода спортивна наука України*: зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Львів, 2002. Вип. 6. Т. 1. С. 8–10.
3. Янків І. Українська спортивна термінологія (історико-методологічний аналіз): дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Львів, 2000. 183 с.
4. Боровська О. Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології галузі фізичної культури та спорту: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення». Львів, 2003. 20 с.
5. Боровська О. Короткий тлумачний словник термінології галузі фізичної культури та спорту. Львів, 2003. 54 с.
6. Вацеба О. Перші спортові часописи Галичини і становлення національної спортивної термінології. *Старт*. 1993. № 7–8. С. 14–15.
7. Самсон Ю. Теоретична концептуалізація української спортової терміносистеми. *Проблеми української термінології*: зб. наук. праць XVI міжнар. наук. конф. (м. Львів, 1–3 жовт. 2020 р.). Львів, 2020. С. 151–156.
8. Ворушило Я., Таценко Н. Лексико-семантичні особливості сучасних спортивних термінів. *Матер. наук.-теорет. конф. викл., асп., співробіт. та студ. гуманітар. ф-ту* (18–29 квітня 2005 р.). Суми : СумДУ, 2005. Ч. 1. С. 45–50.

9. Гошовська Л., Гальченко І., Сосіна В. До питання термінотворення у сучасній українській терміносистемі оздоровчих видів фізичної культури. *Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія : Філологічна*. 2011. Вип. 20. С. 222–228.
10. Матулкін Б. Джерела до вивчення українського спорту в Галичині кінця XIX ст. – 1939 р. Приклади інтерпретацій у світлі історії повсякдення. *Наукові зошити історичного факультету Львівського університету*. 2016. Вип. 17. С. 154–162.
11. Коваль О. Особливості терміна тенісу як одиниці спортивної термінології. *Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 54. С. 117–119.
12. Процик І. Українська футбольна лексика першої половини XX ст. : втрачена своєрідність чи польський вплив? *Проблеми слов'янознавства*. 2016. Вип. 65. С. 77–95.
13. Риси́ч Ю. Футбольна термінологія в різних слов'янських мовах з погляду структурного і конфронтативного вивчення. *Slavia Orientalis*. 2011. Т. LX. № 2. С. 277–286.
14. Струганець Ю. Семантика, структура, функціонування футбольної лексики в українській літературній мові початку XXI століття: дис. ... канд. філол. наук : [спец.] 10.02.01. Тернопіль, 2016. 228 с.
15. Огієнко Іван (митрополит Іларіон). Рідна мова / Упоряд., авт. передмови та коментарів М. С. Тимошик. Київ: Наша культура і наука, 2010. 436 с.
16. Кочан І. Термінологія: національна чи міжнародна? *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2009. № 648. С. 3–8.